Maakunnalliset LUMO-ohjelmat ja niissä tunnistettavat monimuotoisuuskeskittymät

- Priodiversity LIFE –hankkeen tietopaketti toimijoille

1. Mikä on maakunnallinen LUMO-ohjelma?

Maakunnallinen LUMO-ohjelma on uusi työkalu luontokadon torjumiseen ja luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseen maakunnassa. LUMO-ohjelman tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttäminen ja kehityssuunnan kääntäminen positiiviseksi maakunnan tasolla. Tavoite on mahdollista saavuttaa ainoastaan alueellisen yhteistyön voimin. LUMO-ohjelmalla halutaan kasvattaa maakunnan asukkaiden ymmärrystä ja arvostusta oman maakunnan luonnon monimuotoisuutta kohtaan sekä saada toimijoita innostettua mukaan luonnon monimuotoisuuden edistämistyöhön. Ensimmäisenä Priodiversity LIFE -hankkeen LUMO-ohjelmatyössä tunnistetaan maakunnan monimuotoisuuskeskittymiä, joilla luonnon monimuotoisuuden edistämistoimenpiteet aloitetaan hankkeen aikana. Toimien toteutus on maanomistajille vapaaehtoista.

ELY-keskukset (vuodesta 2026 alkaen Elinvoimakeskukset) laativat maakunnalliset LUMO-ohjelmat luonnonsuojelulain 13§:n mukaisesti alueilleen. LUMO-ohjelmat laaditaan yhdessä keskeisten sidosryhmien kanssa, perustuen parhaaseen saatavilla olevaan luontotietoon. LUMO-ohjelmat eivät ole oikeusvaikutteisia.

Vuonna 2024 alkanut Priodiversity LIFE -hanke mahdollistaa LUMO-ohjelman laadinnan kahdeksaan maakuntaan: Etelä-Karjala, Kymenlaakso, Pohjois-Pohjanmaa, Pohjois-Savo, Satakunta, Varsinais-Suomi, Pirkanmaa ja Lappi. Lappi osallistuu hankkeeseen vuodesta 2026 alkaen, ja Pirkanmaa päivittää vuonna 2021 valmistuneen Pirkanmaan LUMO-ohjelman. LUMO-ohjelmia laaditaan sekä Priodiversity LIFE –hankkeessa että muulla rahoituksella, maakunnalliset erityispiirteet huomioiden.

Priodiversity LIFE –hankkeessa laadittavat LUMO-ohjelmat kokoavat yhteen tietoa maakuntien arvokkaasta luonnosta. LUMO-ohjelmissa kuvataan maakuntien luonnon tilaa sekä luonnon monimuotoisuusverkostojen nykytilaa. Ohjelmissa määritellään yhdessä sidosryhmien kanssa toimia, joiden avulla luontokatoa pystytään torjumaan ja luonnon monimuotoisuusverkostoja vahvistamaan. Nämä toimenpiteet käsittävät etenkin ennallistamis- ja hoitotoimia, sekä suosituksia ja ohjeita monimuotoisuusverkostojen turvaamiseksi ja kehittämiseksi.

Verkostojen kuvaaminen aloitetaan tunnistamalla maakuntien merkittävimmät monimuotoisuuskeskittymät. Priodiversity LIFE -hankkeen luonnonhoito- ja ennallistamistoimenpiteet keskittyvät monimuotoisuuskeskittymille sekä niiden välisille yhteyksille.

Priodiversity LIFE -hankkeessa laadittavat LUMO-ohjelmat tehdään kaksivaiheisesti:

1) Luonnosversiot valmistuvat vuoden 2025 loppuun mennessä. Niiden koostamisessa hyödynnetään olemassa olevaa luontotyyppi- ja lajiaineistoa. Luonnosversioissa mm. tunnistetaan maakuntien arvokkaimmat monimuotoisuuden keskittymät.

Luonnosversion avulla hankkeen ennallistamis- ja hoitotöissä päästään nopeasti alkuun.

2) Lopulliset hankkeessa tuotettavat LUMO-ohjelmat valmistuvat vuonna 2027, paitsi Lapin alueella vuonna 2028. LUMO-ohjelmien sisältö laajenee, ja maakuntien monimuotoisuutta tarkastellaan kokonaisuutena. Hankkeessa mukana olevat tutkimusorganisaatiot (Suomen ympäristökeskus ja Luonnonvarakeskus) tuottavat LUMO-ohjelmien monimuotoisuuskeskittymätyötä varten tarkentavia analyyseja vuosien 2024–2026 aikana.

Ohjelmien sisältöä päivitetään niiden valmistumisen jälkeen tarpeen mukaan.

2. Maakunnalliset monimuotoisuuskeskittymät

Priodiversity LIFE -hankkeessa valmisteltavissa maakunnallisissa LUMO-ohjelmissa tunnistetaan ja nimetään kevään 2025 aikana maakuntien merkittävimmät monimuotoisuuskeskittymät. Maakunnalliset monimuotoisuuskeskittymät ovat alueita, joilla maakunnalle ominaisten eri luontotyyppien ja lajien monimuotoisuus on korkeimmillaan, ja ne tunnistetaan perustuen parhaaseen saatavilla olevaan luontotietoon. Tämän jälkeen työtä jatketaan mm. tunnistamalla myös niiden välisiä monimuotoisuusverkostoja. Monimuotoisuuskeskittymien luonnokset osoitetaan ohjelmaprosessin alkuvaiheessa kartoille yleispiirteisillä ellipseillä.

Luontokadon pysäyttäminen lajien ja niiden elinympäristöjen tilaa parantamalla edellyttää käytettävissä olevien resurssien kohdentamista ja priorisointia sekä resurssien turvaamista, ja uusien rahoituskanavien kehittämistä ja hyödyntämistä. Monimuotoisuuskeskittymät ovat LUMO-ohjelmien sisältämä luonnon monimuotoisuuden turvaamisen työkalu, jolla voidaan kohdentaa monimuotoisuuden edistämisen toimia ja rahoitusta maakuntien arvokkaimmille ja kiireellisimmin turvattaville kohteille. Kohdentamalla ennallistamisen, luonnonhoidon ja vapaaehtoisen luonnonsuojelun toimia näille alueille, kasvatetaan luonnon monimuotoisuuden säilymisen todennäköisyyttä ja näin myös luonnon monimuotoisuustyöhön sijoitettujen varojen säilymistä. Toimilla pyritään lisäämään monimuotoisuuskeskittymille ominaisten rakennepiirteiden ja arvokkaiden luontotyyppien määrää. Näin maakuntien arvokkaimman lajiston elinympäristöt pikkuhiljaa lisääntyvät ja niiden elinkelpoisuus paranee. LUMO-ohjelmatyön edetessä monimuotoisuuskeskittymien määrittelytyötä kehitetään lisääntyvän tiedon avulla ja luonnon monimuotoisuustiedon määrä kartalla lisääntyy. Tavoitteena on tuoda monimuotoisuuden turvaamisen ohjeita ja neuvoja kaikkialle maakuntiin. Turvaamisen keinoja edistetään yhdessä toimijoiden kanssa.

LUMO-ohjelmien valmistelun yhteydessä alueelliset ELY-keskukset yhdessä Suomen ympäristökeskuksen kanssa ovat koostaneet maakunnallista luontotietoa yhteen lukuisista eri lähteistä. Aineistot perustuvat maastossa kerättyyn tai eri menetelmin mallinnettuun tietoon lajien, luontotyyppien tai muutoin arvokkaiden alueiden esiintymisestä maakunnassa. Tietoja on kerätty useiden eri organisaatioiden, järjestöjen ja luontoharrastajien toimesta ja tieto on valtaosin koottu yhteen valtakunnallisiin tietojärjestelmiin tai –palveluihin. Aineistoja on analysoitu paikkatietopohjaisesti, ja luontotietoa on havainnollistettu mm. lämpökarttojen avulla, joissa monimuotoisuudeltaan arvokkaimmat alueet erottuvat muista alueista. Lisäksi on hyödynnetty eri organisaatioiden asiantuntija-arvioita.

LUMO-ohjelmilla tai niissä tunnistettavilla monimuotoisuuskeskittymillä ei ole oikeusvaikutusta. Kiinteistöjen sijoittuminen keskittymille ei tule vaikuttamaan esimerkiksi ko. kiinteistöjen metsien käyttöön. Keskittymille kohdennettavat kunnostus- ja luonnonhoitotoimet perustuvat maanomistajan vapaaehtoisuuteen, eikä niistä koidu maanomistajalle kustannuksia. Mahdollisesta pysyvästä tai määräaikaisesta suojelusta tullaan maksamaan maanomistajalle korvaus METSO- ja Helmi-ohjelmien periaatteiden ja resurssien mukaisesti.

3. Mitä mahdollisuuksia LUMO-ohjelma tai monimuotoisuuskeskittymät tuovat maanomistajille, kunnille, yrityksille ja kuntalaisille?

LUMO-ohjelmat lisäävät ja koostavat alueen luontotietoa kaikille tahoille hyödynnettäväksi. LUMO-ohjelmat osoittavat toimenpiteitä, joita alueen toimijat ja asukkaat voivat halutessaan toteuttaa. Monimuotoisuuskeskittymät osoittavat, mille aluekokonaisuuksille monimuotoisuutta säilyttäviä tai edistäviä toimia on kustannusvaikuttavinta osoittaa, tai missä edistämistoimilla on suurin tarve. Luonnonarvomarkkinat, ekologinen kompensaatio tai hiilensidonta luovat tulevaisuudessa uudenlaisia ansaintamahdollisuuksia maanomistajille. Ennallistamistoimien kohdentaminen keskittymille tuo alueen toimijoille, mm. urakoitsijoille, työtä. Alueiden luontoarvojen parantuessa parannetaan usein samalla myös virkistyskäytön ja matkailun edellytyksiä sekä turvataan alueen ekosysteemipalveluja.

Yhteystiedot ja lisätietoja:

- Etelä-Karjala ja Kymenlaakso: biodiversiteettikoordinaattori Pekka Heikkilä, Kaakkois-Suomen ELY-keskus, puh. 0295 029 168, pekka.heikkila@ely-keskus.fi, LUMO-ohjelma Etelä-Karjala - ely, LUMO-ohjelma Kymenlaakso - ely
- Pirkanmaa: biodiversiteettikoordinaattori Tuulia Lahtinen, Pirkanmaan ELY-keskus, puh. 0295 036 192, tuulia.lahtinen@ely-keskus.fi, Pirkanmaan LUMO-ohjelma - ely
- Pohjois-Pohjanmaa: biodiversiteettikoordinaattori Jussi Jyväsjärvi, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, puh. 0295 038 109, jussi.jyvasjarvi@ely-keskus.fi, Projektit ja hankkeet - ely - ELY-keskus
- Pohjois-Savo: biodiversiteettikoordinaattori Mari Jäntti, Pohjois-Savon ELY-keskus, puh. 0295 026 069, mari.jantti@ely-keskus.fi, Pohjois-Savon LUMO-ohjelma - ely
- Satakunta ja Varsinais-Suomi: biodiversiteettikoordinaattori Maija Mussaari, Varsinais-Suomen ELY-keskus, puh. 0295 022 883, maija.mussaari@ely-keskus.fi, LUMO-ohjelma Varsinais-Suomi - ely, LUMO-ohjelma Satakunta - ely
- LinkedIn: Maakunnalliset LUMO-ohjelmat, Linkedin.com/company/lumo-ohjelmat
- Metsähallitus, Priodiversity LIFE –hankkeen nettisivu:
    - Priodiversity LIFE – luontokadon pysäyttämiseksi | Metsähallitus
- Suomen metsäkeskus, Priodiversity LIFE –hankkeen nettisivu:
    - https://www.metsakeskus.fi/fi/hankkeet/priodiversity-life

Priodiversity LIFE -hanke tarjoaa ratkaisuja, joiden avulla voimme pysäyttää luontokadon. Hanke kokoaa yhteen laajan ja monipuolisen joukon sitoutuneita toimijoita, joilla on yhdessä mahdollisuus löytää vaikuttavimmat ja kustannustehokkaimmat keinot luontokadon pysäyttämiseen Suomessa. Priodiversity LIFE -hanke luo edellytyksiä tehdä luontokadon torjunnasta uutta osaamista suomalaisille yrityksille sekä luoda Suomesta kansainvälisen tason osaaja. Priodiversity LIFE -hanketta koordinoi Metsähallituksen Luontopalvelut.

Hanke on saanut osarahoitusta Euroopan unionin LIFE-ohjelmasta. Aineiston sisältö heijastelee sen tekijöiden näkemyksiä, eikä Euroopan unioni tai CINEA ole vastuussa aineiston sisältämien tietojen käytöstä.